

Grigore Ploșteanu, Pavel Vasici. Viața și opera. Ediție de Mariana Ploșteanu. Ed. Veritas, Târgu-Mureș, 2008, 337 p.

O nouă lucrare a regretatului istoric dr. Grigore Ploșteanu apare sub îngrijirea văduvei sale, Mariana Ploșteanu, care nu drămuiește efortul pentru a le edita și a da la lumină cât mai multe din manuscrisele rămase nepublicate. Era și îndemnul istoricului acad. Al. Zub apărut în *Convorbiri literare* imediat după dispariția sa¹¹. Este de fapt a doua editare a harnicei și devotatei văduve, Mariana Ploșteanu, după cea menționată de Al. Zub, care afirma la trecerea în veșnicie a apreciatului istoric Grigore Ploșteanu (1943-2006): ”Semnificativ mi s-a părut, mai cu seamă, cel despre *Receptarea operei și personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa*² ca și cel despre *Ecoul revoluției române de la 1848 în Europa Centrală*, teme la care ostenise îndelung și trudnic până la sleirea puterilor sale”³.

De altfel, nu a fost nicio surpriză fiindcă bunele păreri au ieșit la iveală încă cu prilejul diferitelor necroloage care au apărut, ale acad. Camil Mureșan⁴⁴, prof. univ. dr. Vasile Dobrescu⁵⁵, Protopopul N. Șincan⁶⁶, dr. Gheorghe Iancu⁷⁷,

¹ Alexandru Zub, *Grigore Ploșteanu - in memoriam*, în *Convorbiri literare*, Iași, 2007, Anul CXL, Ianuarie, nr. 1(133), p. 36. Multumesc istoricului Gh. I. Florescu pentru informație.

² Grigore Ploșteanu, *Receptarea operei și a personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa*, ediție de Mariana Ploșteanu, Târgu Mureș, 2007, 278 p; recenzat de subsemnatul în *Meridianul Românesc*, 2008, XXXV, 12, nr. 562, 24 mai, p. 16, 17; *AIIA Cluj*, 2009, XLVIII, p. 360-362; *Altarul Banatului*, Timișoara, 2009, XX (LIX), nr. 1-3, p. 552.

³ Alexandru Zub, *In memoriam Grigore Ploșteanu*, în *Academica*, 2007, Nr. 58-59, Ianuarie-Februarie, p. 71

⁴ Acad. Camil Mureșanu, “*Prea scurt răgaz răstimpul vieții are ...*”, în *Cuvântul liber* (Tg Mureș), 2007, XIX, Nr. 28, 12 Februarie, p. 2.

⁵ Vasile Dobrescu, *In memoriam. Grigore Ploesteanu- istoricul si omul* (I) (13 ianuarie 1943-28 decembrie 2006), în *Cuvântul liber*, Tg. Mureș, 2007, XIX, nr. 250, 15 ianuarie, p. 5

⁶ Prot. Nicolae Gheorghe Șincan, *Grigore Ploesteanu istoricul și omul (13 ianuarie 1943-28 decembrie 2006)*II, în *Cuvântul liber*, Târgu Mureș, 2007, XIX, nr. 255, 22 ian., p. 5.

⁷ Gheorghe Iancu, *Grigore Ploșteanu (1943-2006)*, în *Cuvântul liber*, Târgu Mureș, 2007, XIX, nr. 253, 28 dec., p. 3; idem, *Grigore Ploesteanu(1943-2006)*, în *AIIA Cluj*, 2007, XLVI, p. 550-551.

pentru România, dr. Maria Berényi pentru Ungaria⁸⁸ și pr. Gh. Naghi pentru America⁹.

Lucrarea de față este de fapt teza de doctorat susținută la Universitatea “Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca în anul 1979 sub coordonarea prof. univ. dr. Bujor Surdu, aflăm din nota editorului Mariana Ploșteanu, lucrare la care a ostenit îndelung regretatul istoric dar care a rămas în manuscris și “ne-am asumat nu ușoara datorie de a o edita” mărturisește editoarea care mai precizează titrarea cărții cu numele de Pavel (și nu Paul) Vasici, alcătuirea unui rezumat în limba engleză, un indice de nume și un indice toponimic. Prefața volumului se datorează fostului coleg și prieten prof. univ. dr. Vasile Dobrescu care prezintă cu competența-i caracteristică munca migăloasă a colegului său de breaslă Grigore Ploșteanu, reliefând contribuțiile majore ale lui Pavel Vasici din domeniile învățământului și culturii, implicarea sa nemijlocită și adeseori hotărătoare în acțiunile *Societății pentru Fond de Teatru Român*, ale *Astrei* sau a altor asociații și societăți culturale și științifice.

Preocuparea lui Grigore Ploșteanu pentru viața și activitatea Pavel Vasici este constantă și presarată de-a lungul vieții cu diferite contribuții documentare, studii și articole apărute în diferite reviste și ziare despre intelectualul bănățean și contribuția la opera culturală a Neamului: ca medic progresist, redactor la *Telegraful Român*, un ilustru iluminist, legăturile lui Vasici cu Țările Române, cu Academia Română, luptător pentru drepturile românilor bănățeni și transilvăneni, legăturile cu Sibiul, relevă o autobiografie inedită a cărturarului, prezintă publicistica economică sau crâmpie din anii de studenție. Dacă la toate aceste contribuții din activitatea laborioasă și de ascensiune a cărturarului Pavel Vasici adăugăm și monografia de față, editată de Mariana Ploșteanu, ni se descoperă o epocă, un om cu toate frământările zilnice, cu realizările și supărările care o însoțesc. De acum încolo nimeni nu va avea vreun motiv (științific) să nu consemneze acest moment din stadiul realizărilor istoriografiei românești, recte ale istoricului Grigore Ploșteanu, datele pe care le-a furnizat despre omul de cultură Pavel Vasici și contemporanii săi în această monografie. Acum avem în dimensiunile reale

⁸⁸ Maria Berényi, *Grigore Ploșteanu, curriculum vitae*, în *Lumina*, 2006 (Revista socială, culturală și științifică a românilor din Ungaria, Fondată de David Voniga în 1894. Giula, Red. Elena Munteanu Csobai), p.34-39.

⁹ Pr. Gh. Naghi, *Istoricul Grigore Ploșteanu (1943-2006) –încercare minibiobibliografică*, în *Meridianul Românesc*, Anaheim, 2007, XXXIV, XI, nr. 526, 8 sept., p. 16; în *Origini*, Atlanta, 2007, XI, nr. 11-12 (125-126), p. 35-39.

- datorită istoricului Grigore Ploeșteanu - personalitatea cărturarului Pavel Vasici ca medic, om de știință și cultură, publicist, om politic. Alături de lucrarea anterioară, *Receptarea operei și personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa* despre care a vorbit cu competență prof. univ. dr. Cornel Sigmirean iar despre P. Vasici, prof. univ. dr. Vasile Dobrescu, la comemorarea din 18 Decembrie 2008, cele două cărți apărute postum constituie un act de jertfă adus de editoarea lor.

Practic, cartea se deschide cu un amplu studiu introductiv pe care-l numește introducere (capitolul I) și care analizează selectiv eseul bibliografic începând de la periodicele timpului până la cele de astăzi. Se rememorează cele publicate de *Gazeta de Transilvania* din 1843, apariția primei biografii în revista *Familia* a lui Iosif Vulcan (în 1871), aprecierea lui Vasici în discursul de recepție al dr. Anastasie Fătu la Academie, iar creația literară este trecută într-un *Conspect...* de V. Gr. Pop. Anul 1881 aduce moartea lui Pavel Vasici și cu această ocazie apar diferite necroloage datorate lui George Bariț, Emilia Lungu (devenită Puhalo), Augustin Hamsea (în *Biserica și Școala*) și în ziarul timișorean *Luminătorul*. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea este uitat, cu puține excepții. La începutul secolului al XX-lea este menționat, pe ici pe colo, de dr. Cornel Diaconovich în *Enciclopedia Română*, Gh Crăiniceanu în istoria medicinei, Nicolae Iorga, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu. Tuturor acestor mențiuni, deși în perioada interbelică mai apar câteva cercetări mai importante dar parțiale (V. L. Bologa în 1930, Dan A. Bădărau tot în 1930) li se mai adaugă cele semnate de E. Pocrean, Constantin Rudneanu, E. Hodoș, I. B. Mureșianu. Au continuat să apară studii semnificative și în perioada comunistă cu biografii mai ample și o analiză științifică mai amănunțită a operelor sale. Unul dintre cele mai importante a fost cel datorat lui Emil Pop dar au continuat și în anii din urmă aceste apariții cu diferite aspecte semnate de Traian Herseni, I. Breazu, S. Izsák, Hajos I, A. Marino, C. Rusu, P. Teodor, N. Cordoș, I. Negru sau Corespondența lui P. Vasici cu George Barițiu apărută în *George Bariț și contemporanii săi*, vol. II (Șt. Pascu, I. Pervain, I. Chindriș, G. Neamțu, Gr. Ploeșteanu, M. Popa). Diverse aspecte ale operei lui Pavel Vasici au fost cunoscute și în străinătate precum Danemarca, Ungaria și Germania.

Pentru lucrarea de față s-a dorit realizarea unei monografii complete în care au fost incluse periodicele și arhivele din țară și unele din străinătate în afară de lucrările editate menționate.

Capitolul al II-lea reconstituie biografia lui Pavel Vasici pe baza unor materiale arhivistice inedite, împreună cu cea a fratelui său, Andrei Vasici.

Sunt arătate funcțiile pe care le-a deținut, pierderea prematură a soției și fiicei sale, entuziasmul cu care a fost întâmpinat în Transilvania ca fiind român. La nici o lună de la sosirea sa la carantina de la Timișul de Sus, în afara aprecierilor de care se bucura din partea superiorilor, va întâlni și rămâne prieten o viață cu George Barițiu, Timotei Cipariu, Ioan Popasu, Ioan Maiorescu, împreună cu care consolidează bazele culturii românești moderne și vor pregăti ideologic revoluția de la 1848. Va fi un colaborator devotat celor două foi ale lui Barițiu, *Gazeta de Transilvania* și *Foaie pentru minte, inimă și literatură* ca și unul din ideologii revoluției de la 1848. A avut relații puțin cam încordate cu armatele țariste, iar cu ocazia venirii armatelor austriece se refugiază în Țara Românească peregrinând prin mai multe locuri să-și pună familia la adăpost (fiind recăsătorit din 1840) împreună cu familia lui Barițiu și Andrei Mureșianu. Din anul 1850 se mută la Sibiu ca referent pentru probleme de cult și învățământ în cadrul guberniului. Aici va începe un alt capitol al biografiei sale. Va avea legături, la început, destul de bune cu Șaguna, ajungând și redactor la *Telegraful Român* (1853-1856) iar după aceea consilier școlar și inspector al școlilor ortodoxe din Transilvania. Va mai fi redactor interimar la *Telegraful Român* din martie 1861 până în decembrie 1862, lucrând după aceea tot pentru progresul școlii, participând la ședințele Dietei din Sibiu. Din 1869 se pensionează și părăsește Transilvania pentru totdeauna revenind la Timișoara sa natală. După o perioadă mai tristă, aici revine la munca sa de medic și se dedică și mai mult activităților culturale colaborând la *Luminătorul*, *Transilvania*, *Lumina*, *Observatorul*, redactează *Higiена și Școala*, publică o serie de cărți, este membru al senatului școlar al episcopiei din Arad, este ales membru al Academiei Române (din 1879). Moare în 1881 îndoliind întreaga presă românească.

Următoarele capitole prezintă cu aceeași meticulozitate bogata sa activitate pe tărâmul științific și de popularizare a cunoștințelor medicale și naturale, de redactor al *Telegrafului Român* și identificarea unor articole care i-au aparținut, de perpetuare a legăturilor sale cu Țările Române prin numeroșii săi prieteni de acolo, al preocupărilor pentru limbă, literatură și folclor pe care-l adună cu deosebită atenție și ardoare. Luptător pentru drepturile românilor transilvăneni și bănățeni, fiind alături de N. Tincu Velia în disputa relațiilor româno-sârbe, preconiza o alianță sinceră româno-sârbă, demarcarea teritoriului național (cerut insistent de revoluționarii bănățeni la 1848), un condei pus nemijlocit cu curaj în slujba intereselor românești, pentru realizarea unei unități de acțiune fără amestecarea confesionalității, un nume

devenit “regalist” la istorica dietă din 1863-1864 de la Sibiu care a votat legea pentru egala îndreptăţire a poporului român şi a confesiunilor sale cu celelalte naţionalităţi şi religii ale Transilvaniei.

În modul cel mai serios este prezentată şi activitatea economică a lui Pavel Vasici pe calea scrisului, prin articole şi cărţi de popularizare ca şi de reprezentant al băncii “Albina” la Timişoara (capitolul VIII), activitatea şcolară (capitolul IX) cu nenumăratele sale inspecţii pentru ridicarea şcolii româneşti din întunericul în care se afla, prin sfaturile sale care vizau nu numai îndreptarea lor profesională, ci şi materială, în final se consemnează eforturile lui Pavel Vasici la ridicarea culturii prin şcoală, a progresului şcolar mai ales după apariţia revistei *Amicul Şcoliei* din 1860. Aceeaşi abnegaţie o depune pentru progresul cultural al poporului român militând cu neobosit zel în cadrul “*Astreii*” chiar de la întemeiere şi a *Societăţii pentru un fond de teatru român* (capitolul X), popularizând cunoştinţele ştiinţifice printre români.

Apariţia acestei lucrări prin osârdia editorului Mariana Ploeşteanu este un bun câştigat pentru ştiinţa istorică, situaţie cu care au fost de acord şi cei care au prezentat cartea în 25 mai 2009 la Timişoara¹⁰. La fel şi recenzenta¹¹ din Târgu Mureş este cam de aceeaşi părere. O voce disonantă face un anumit Marian Zăloagă¹², chiar în revista atât de apreciată a cercetătorilor din Târgu-Mureş, întemeiată de Grigore Ploeşteanu. Iată textul: „Neşansa de a fi fost rescrisă așa cum că şi-ar fi dorit, devenind mai conformă cu transformările *intelectualului respectabil şi rasat care a devenit*” (s.n. - a devenit?). Recenzentul ori nu l-a cunoscut pe Grigore Ploeşteanu, ori este un absent care nu cunoaşte realizările ştiinţifice ale autorului cărţii şi pentru care acestea au fost ale unui cunoscut de talie europeană, sunt tratate cu o vădită neplăcere ori cu ură. Ca despre unul din cei mai pedanţi istorici, unul din cei mai grijulii cu punerea în frază

¹⁰ Cartea a fost prezentată în prezenţa Înalţ Prea Sfinţitului Nicolae al Banatului, la Timişoara, în 25 Mai 2009 de un şir de istorici. După cuvântul de deschidere al Înalţ Prea Sfinţitului Dr. Nicolae Corneanu au cuvântat prof. univ. dr. Victor Nemann, prof. univ. dr. Miodrag Milin, Pr. Gh. Naghi, Pr. dr. Ionel Popescu, vicarul Mitropoliei Banatului, Pr. Silviu Negruţiu de la Târgu-Mureş în prezenţa unui public select, printre care putem aminti pe Pr. prof. univ. dr. Vasile V. Muntean, Pr. dr. Pavel Vesa, dr. Nicoleta Toma şi familia prin Mariana Ploeşteanu, Ioana Ploeşteanu şi mulţi alţii.

¹¹ Monica Avram, *Grigore Ploeşteanu. Pavel Vasici. Pavel Vasici. Viaţa şi opera*. Ediţie de Mariana Ploeşteanu. Editura Veritas, Târgu-Mureş, 2008, 337 p., în *Anuarul Libraria*, 2008, VII.

¹² Marian Zăloagă, *Note la o biografie: Grigore Ploeşteanu, Pavel Vasici. Viaţa şi opera*, Editura Veritas, Târgu-Mureş, 2008, 337 p., 21 planşe, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane “Gheorghe Şincai”*, Târgu-Mureş, 2009, XII, p. 285-288.

să poți afirma cele de mai sus mi se pare o insolență care depășește marginile buneicuviențe. Grig a fost totdeauna un intelectual respectabil și rasat, iar precizarea că a *devenit* (s. n.) o primim ca o insultă.

Ca o generală constatare aș îndrăzni să sugerez redacției revistei, ca pe viitor, să-și păstreze prestigiul câștigat (presupun) cu trudă, să analizeze mai atent materialele care-i vin fiindcă respectiva recenzie este scrisă într-o manieră total neștiințifică, cu fraze alambicate a căror sens nu se poate urmări pe firul logicii istorice și gramaticii. Referitor la așa o recenzie (asupra căreia nu ne permitem să insistăm, pentru o analiză completă, din lipsă de timp) ne dezamăgește fiindcă mai spune una: “Alt gen de abordare, de care Grigore Ploșteanu a devenit conștient în timp, motiv pentru care a amânat publicarea tezei”, deci, cu alte cuvinte, văduva lui a făcut o muncă inutilă? Este drept că autorul folosește bibliografia până la o anumită dată (când a terminat-o) dar epuizează subiectul iar altă lucrare nu a mai apărut de atunci să eclipseze această monumentală și elevată biografie pentru a cărei prezentă în rafturile bibliotecilor noastre o datorăm muncii zeloase a unui om care a dăruit munca și jerfa ei pentru ca noi să ne bucurăm și să ne folosim de ea.

Impresia generală pe ca e o degajă volumul de față este aceea a unei munci asidue, bazată pe o documentare masivă, constând din cercetarea a numeroase lucrări și izvoare inedite, arhive de pe întreg cuprinsul țării. Cât despre valoarea științifică a acestei monografii nu avem nicio îndoială, deși specialiștii își vor spune ultimul cuvânt. Noi am considerat o datorie elementară de a o prezenta în părțile care ni s-au părut mai importante, dar în calitate de simplu preot iubitor al istoriei naționale. Prin urmare, considerăm că volumul de față oferă elemente deosebit de prețioase prin reconstituirea vieții și activității acestui român bănățeano-ardelean, care îmbogățește documentarea unui dialog realist, concret și eficient în domeniul culturii naționale, onest față de Austro-Ungaria, țara al cărei înalt funcționar a fost.

Valoarea volumului editată de văduva istoricului, Mariana Ploșteanu, este sporită și de forma redacțională deosebită precum includerea, în preambulul lucrării, a unei note explicative, așezarea notelor bibliografice la subsol, plasarea de fotografii la fiecare început de capitol, rezumat în limba engleză, bibliografia completă a volumului, un indice de nume, toponimic și ilustrații convingătoare. O semnificativă realizare științifică care va aduce noi pagini întregitoare ale culturii românești.

Pr. Georghe. Naghi